

Wiesława Lizińska¹

Katedra Polityki Gospodarczej i Regionalnej
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Olsztyn

Proces integracji europejskiej a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do sektora rolno-żywnościowego

European integration process and foreign direct investment inflow to the agri-food sector

Synopsis. Celem pracy jest przedstawienie zmian napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) do Polski na tle napływu do krajów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2005-2008 oraz napływu BIZ do polskiego sektora rolno-żywnościowego w latach 1996-2008 w kontekście procesu integracji europejskiej. Proces integracji europejskiej jest ważnym czynnikiem decydującym o napływie BIZ do Polski, ale jest on również uzależniony od tendencji ogólnoświatowych. Najwięcej kapitału zagranicznego do sektora produkcji artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych napłynęło w latach: 1996 i 1998. W przypadku rolnictwa i rybołówstwa największy napływ BIZ odnotowano w 2008 r. (100 mln euro) oraz w 2004 r. (85,5 mln euro). Udział napływu do rolnictwa, rybołówstwa oraz produkcji artykułów spożywczych w ogólnej wartości napływającego kapitału jest niewielki. Napływ kapitału zagranicznego do rolnictwa i przetwórstwa spożywczego miał tendencję wzrostową już przed akcesją (odwrotnie niż napływ kapitału ogółem). W roku akcesji odnotowano wzrost wartości zainwestowanego kapitału zagranicznego ogółem oraz w analizowanych sektorach.

Słowa kluczowe: integracja europejska, bezpośrednie inwestycje zagraniczne, sektor rolno-żywnościowy.

Abstract. The aim of the paper is to present changes in the foreign direct investments (FDI) inflow to Poland in comparison with that to the other countries of Middle and East Europe and the FDI inflow to the Polish agri-food sector in 1996-2008 in the context of European integration. The European integration is a significant factor for the FDI inflow to Poland, but it also depends on the world tendencies. The biggest foreign direct investment inflow to the food sector took place in 1996 and 1998. The highest value of foreign capital inflow to agriculture and fishing occurred in 2008 (100 mio euro) and in 2004 (85,5 mio euro). The share of agriculture, fishing and food sector in the foreign capital inflow is low. The foreign capital inflow to agriculture and food sector had a growing trend already before the Polish accession (opposite to the total capital inflow). In the accession year there was an increase of foreign investments in total and in the analyzed sectors.

Key words: European integration, foreign direct investment, agri-food sector.

Wstęp i cel pracy

W sektorze rolno-spożywczym, podobnie jak i w całej gospodarce w Polsce, ze względu na niedobór kapitału krajowego konieczny był i jest napływ kapitału od

¹ Dr, e-mail: wieslawa.lizinska@uwm.edu.pl.

inwestorów zagranicznych. Z punktu widzenia gospodarki narodowej szczególnie istotny i pożądanym wydaje się napływ kapitału zagranicznego w formie bezpośrednich inwestycji, które są ważnym źródłem finansowania procesów rozwojowych i restrukturyzacyjnych.

Jak wynika z badań prowadzonych przez zespół badawczy Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (IERiGŻ) przemysł spożywczy jest najszybciej rozwijającą się częścią gospodarki żywnościowej, co jest również bezpośrednim i pośrednim efektem procesu integracji europejskiej. Najszybsze tempo rozwoju przemysłu spożywczy osiągnął w latach 1993-1998, kolejne ożywienie (po zastoju w latach 1999-2002) w rozwoju przemysłu spożywczego było widoczne właśnie w związku z procesem integracji (lata 2003-2008). Tempo tego rozwoju w tym okresie było trzykrotnie wyższe niż w latach zastoju i dwukrotnie wyższe niż w całym minionym dwudziestolecu, ale o $\frac{2}{5}$ mniejsze niż w latach 1993-1998. Jak podkreślają niektórzy autorzy efekt integracji z Unią Europejską jest mniejszy niż efekt transformacji całej gospodarki [Urban 2009].

Liberalizacja przepływów kapitałowych między Polską a UE, a także późniejsze członkostwo Polski w UE wzmocniły w pośredni sposób przepływ kapitału w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), które występują niezależnie od procesu integracyjnego. Jednak na etapie członkostwa wystąpiły specyficzne korzyści wynikające z BIZ, do których m.in. można zaliczyć wzmocnienie procesów restrukturyzacyjnych.

Pomimo korzyści, jakie wynikają z napływu kapitału zagranicznego w formie BIZ dla gospodarki kraju goszczącego, w literaturze przedmiotu wskazuje się również na negatywne aspekty napływu tego kapitału. Gdy korporacje transnarodowe opracowują swoje strategie wejścia do gospodarki danego kraju, w tym do sektora rolno-żywnościowego, kraj goszczący powinien zatem rozpoznać poszczególne zróżnicowane motywy i strategie, ponieważ będzie to miało wpływ na gospodarkę kraju przyjmującego inwestycje zagraniczne i wymagać będzie zróżnicowanej polityki państwa wobec tych korporacji. Za napływem kapitału zagranicznego przemawiają takie argumenty jak wzrost efektywności dzięki stosowanej ekonomii skali, wysokie standardy dokonywanych inwestycji, czy też koncentracja produkcji możliwa do osiągnięcia w dużych przedsiębiorstwach, natomiast za ograniczeniem, czy wręcz uniemożliwieniem wejścia kapitału zagranicznego do danego kraju decyduje czasami wysoka prędkość prowadzonej produkcji, co sprzyja większemu zaangażowaniu zasobów siły roboczej danego kraju. Z badań prowadzonych przez UNCTAD wynika, iż większość krajów zezwala na napływ kapitału zagranicznego do sektora rolnego [World... 2009].

Głównym celem pracy jest próba przedstawienia zmiany wartości napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski na tle napływu do innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2005-2008 oraz napływu kapitału zagranicznego do rolnictwa i sektora przetwórstwa spożywczego w Polsce w latach 1996-2008 w kontekście procesu integracji europejskiej. Analizy oparto na danych Światowego Raportu Inwestycyjnego Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) zawartych w World Investment Report wydanym w 2009 r., danych Eurostatu, GUS, NBP oraz Raportu z badania statystycznego inwestorów z usług świadczonych przez PAiiZ S.A. (Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych) opublikowanym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.

Przepływ kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich w kontekście procesów integracyjnych: ujęcie teoretyczne

Ozawa [1992] uważa, iż główną przyczyną przyspieszenia zmian strukturalnych w gospodarce jest wejście podmiotów gospodarczych na arenę międzynarodową, czemu sprzyjają obecne w danym kraju korporacje międzynarodowe. Problem znaczenia bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) podejmowanych przez przedsiębiorstwa międzynarodowe dla gospodarki kraju goszczącego podejmowali w swoich pracach również Adler i Stevens [1974], An-loh Lin [1995], Bojar [2001], Pakulska i Poniatowska-Jaksch [2004], Wysokińska i Witkowska [2004]. Również zachodni liberalni ekonomiści, jak Fisher i Gelb [1991], Gowan [1999], ale też Sachs [1992] wnioskują, iż transformacja Europy Środkowej i Wschodniej mogła zostać osiągnięta tylko dzięki znacznemu napływowi kapitału zagranicznego. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są przez nich traktowane jako „lokomotywa rozwoju”. W literaturze ekonomicznej obejmującej problematykę bezpośrednich inwestycji zagranicznych wskazuje się na ich znaczenie dla rozwoju powiązań międzynarodowych kraju przyjmującego inwestycje w postaci wzrostu eksportu, głównie dzięki wykorzystaniu dostępu do międzynarodowych sieci dystrybucji. Potwierdzają to zarówno badania zagraniczne [An-loh Lin 1995; Furtan i Holzman 2004; Kojima 2000], jak i krajowe [Wysokińska i Witkowska 2004; Weresa 2007].

Dla znaczenia napływu kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich dla poszczególnych gospodarek istotne są również czynniki, które determinują ten napływ. Oceniając próby znalezienia m.in. powiązań między teorią integracji a teorią BIZ należy podkreślić, iż ze względu na trudności odseparowania wpływu integracji ekonomicznej na BIZ od wpływu innych czynników, należy otrzymane wyniki weryfikować z pewną ostrożnością [Witkowska 2001; Yannopoulos 1990].

Według Witkowskiej [2003] z dyskusji na temat związków pomiędzy BIZ i procesem integracji wynika, iż proces integracji generuje i wzmaga przewagi lokalizacyjne, wynikające z ograniczenia barier handlowych oraz możliwości dokonania inwestycji w optymalnej lokalizacji. Badania przeprowadzone przez Campa i Guillena [2005] dla Hiszpanii oraz przez Simoesa [1992] dla Portugalii potwierdzają również, iż w związku z procesami integracyjnymi zwiększają się przewagi lokalizacyjne danych krajów członkowskich, co w konsekwencji prowadzi do poprawy ich atrakcyjności inwestycyjnej, głównie w aspekcie BIZ dokonywanych przez kraje przynależące do ugrupowania. Jednocześnie w studiach porównawczych prowadzonych przez Eleni i Piteli [2009] wśród rozwiniętych krajów unijnych i pozaunijnych podkreśla się zdecydowane różnice determinant BIZ między tymi grupami krajów, co wskazuje na to, iż procesy integracyjne wpływają nie tylko na atrakcyjność inwestycyjną kraju potencjalnej lokaty, ale również na motywy, jakimi kierują się inwestorzy zagraniczni z poszczególnych grup krajów.

Oddziaływanie procesu integracji na przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych było również analizowane i oceniane w innych perspektywach. Badano bowiem zmiany skali napływu BIZ amerykańskich, czy japońskich do krajów unijnych [Clegg i Scott-Green 1999, Beer i Cory 1996], jak również intensyfikację przepływów w obrębie krajów i kontynentów amerykańskich [Bertrand i Madaringa 2003]. Natomiast zespół badawczy kierowany przez Dollara [2006] w wynikach swych analiz podkreśla znaczenie podejmowanych inwestycji bezpośrednich dla intensyfikacji procesów integracyjnych. Można zatem wskazać na swoiste sprzężenie zwrotne pomiędzy procesami

integracyjnymi (regionalnymi, korporacyjnymi, ogólnoświatowymi), które sprzyjają przepływowi kapitału w formie BIZ, głównie przez odpowiednie zmiany umożliwiające swobodniejsze przemieszczanie się kapitału w skali międzynarodowej (tzw. sfera regulacyjna procesów integracyjnych), a bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi, które poprzez swoją ekspansję ułatwiają rozwój procesów integracyjnych w tzw. sferze realnej.

Pozytywne oddziaływanie procesów integracyjnych na przepływ kapitału zagranicznego w formie inwestycji bezpośrednich jest oczywisty [Lizińska i Kisiel 2009], jednak wykazanie tego wymaga analizy o charakterze wielopłaszczyznowym (uwzględniającej efekty bezpośrednie, jak i pośrednie), posiadającej szerszy kontekst i nie koncentrującej się wyłącznie na okresie poakcesyjnym, gdyż bezpośredni efekt integracyjny w zakresie BIZ został już w dużej mierze zdyskontowany w latach 90. Znaczne przyspieszenie liberalizacji przepływów kapitałowych w stosunkach Polska – kraje wysoko rozwinięte (w tym UE) wystąpiło w latach 1995-1999, co jednak nie wynikało z realizacji postanowień Układu Europejskiego, a z warunków członkostwa Polski w OECD [Witkowska 2001].

Napływ kapitału zagranicznego do sektora rolno-żywnościowego

Poziom otwartości gospodarki na bezpośrednie inwestycje zagraniczne dokonywane w sektorze rolno-żywnościowym uwarunkowany jest wieloma czynnikami. Wśród najważniejszych można wymienić: uregulowania prawne, w tym regulacje dotyczące wykorzystania ziemi i wody, ochrona inwestycji dokonywanych przez inwestorów zagranicznych oraz promocja danego kraju. W kształtowaniu polityki wobec inwestorów zagranicznych jednym z podstawowych zagadnień jest określenie, do jakiego stopnia gospodarka danego kraju ma być otwarta dla inwestorów zagranicznych w sektorze rolno-żywnościowym. Wiele spośród krajów rozwijających się nie ma specjalnych warunków napływu dla kapitału zagranicznego w formie BIZ, a jeśli takie występują, to są uwarunkowane czynnikami społeczno-politycznymi, kulturowymi i potrzebami bezpieczeństwa. Wynika z nich najczęściej, iż produkcja rolnicza jest zarezerwowana dla rolników krajowych. Głównymi instrumentami polityki określającej warunki napływu dla BIZ do sektora rolno-żywnościowego jest całkowity zakaz lub ograniczenia dla funkcjonowania w danym kraju zagranicznych podmiotów gospodarczych oraz warunki zezwoleń, na podstawie których takie inwestycje mogą być dokonywane [World... 2009].

W przemyśle spożywczym w Polsce proces napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych rozpoczął się w latach 80. Jednak wejście firm globalnych do tego sektora gospodarki na dużą skalę miało miejsce dopiero na początku lat 90. wraz z transformacją gospodarczą i nastaniem gospodarki wolnorynkowej. Wartość napływającego kapitału zagranicznego do przemysłu spożywczego w Polsce uwarunkowana była w dużej mierze okresem restrukturyzacji i prywatyzacji tego sektora [Chechelski 2005]. Ze względu jednak na nieuregulowany stan prawny dotyczący własności ziemi oraz możliwości zakupu ziemi przez obcokrajowców napływ tych inwestycji do sektora rolnego był znikomy.

Prywatyzacja stwarza możliwości rozpoczęcia lub rozszerzenia działalności zagranicą, jednak należy pamiętać, jakie motywy kierują rządami poszczególnych krajów przyjmujących kapitał i jakie jest podejście do własności prywatnej w gospodarce danego kraju. Może to bowiem determinować przyszłościową politykę w stosunku do prywatnej własności oraz inwestora zagranicznego. Polityce prywatyzacji mogą towarzyszyć tzw.

„cele ukryte”, gdy podczas procesu prywatyzacji oprócz sprzedaży państwowych firm inwestorom zagranicznym próbuje się np. ograniczyć rolę zbyt silnych związków zawodowych w przedsiębiorstwach państwowych [Johnson 2006].

Po wejściu do Unii Europejskiej nastąpiło spowolnienie tempa wzrostu udziału korporacji transnarodowych (KTN) w produkcji przemysłu spożywczego. W sektorze tym występują przedsiębiorstwa o poziomie rozwoju zbliżonym do krajów wysoko rozwiniętych oraz polskie, o niższym poziomie organizacyjnym i malejącej przewadze konkurencyjnej. W latach 2003-2007 przychody ze sprzedaży KTN wzrosły o 54%, natomiast całego przemysłu o 48%. Na uwagę zasługuje również fakt, iż w latach 2004-2007 nakłady inwestycyjne w tym sektorze były wyższe o 47% niż w latach 2000-2003, a większość z tych inwestycji była zrealizowana dzięki bezpośrednim inwestycjom zagranicznym, zwłaszcza w działach o bardzo wysokim stopniu globalizacji. Natomiast wsparcie finansowe ze środków unijnych dotyczyło głównie działów o niskim poziomie globalizacji. W ponoszonych nakładach inwestycyjnych zauważalna jest również pewna zależność: udział KTN w ogólnych nakładach inwestycyjnych zwiększa się wraz z wycofywaniem dotacji unijnych [Urban 2009].

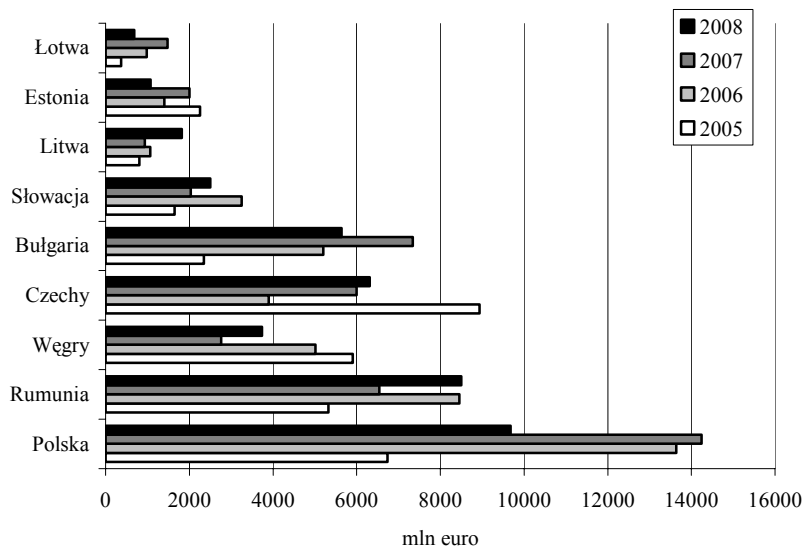
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w przemyśle rolno-spożywczym przyczyniły się znacznie do zlikwidowania luki technologicznej dzielącej polski przemysł spożywczy od przemysłów spożywczych Europy i USA. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne objęły przede wszystkim najbardziej rentowne i skoncentrowane branże przemysłu rolno-spożywczego. Największą rolę kapitał zagraniczny odegrał w prywatyzacji przemysłu tytoniowego, cukierniczego, płatków śniadaniowych, chipsów i frytek, koncentratów spożywczych, napojów i soków owocowych oraz browarów. Firmy zagraniczne kontrolują większość obrotów tych branż [Chechelski 2008, Golik 2004].

Napływ kapitału zagranicznego do Polski w latach 2005-2008 na tle napływu do krajów Europy Środkowo-Wschodniej

Według Światowego Raportu Inwestycyjnego Konferencji Narodów Zjednoczonych do spraw Handlu i Rozwoju (UNCTAD) napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski utrzymuje się na wysokim poziomie. Wśród nowych członków Unii Europejskiej Polska jest nadal liderem w zakresie pozyskiwania inwestycji zagranicznych. Pod względem napływu BIZ w skali globalnej 2007 r. był rekordowy. Wynika to z wysokiej wartości transakcji zawieranych w krajach wysoko rozwiniętych oraz dużej ilości inwestycji bezpośrednich realizowanych na rynkach rozwijających się. Badania, które złożyły się na raport UNCTAD wskazują, że Polska znalazła się na wysokim 12. miejscu wśród deklarowanych miejsc do lokowania inwestycji. Po wstąpieniu do Unii Europejskiej, napływ BIZ do Polski znacznie wzrósł i nadal utrzymuje się na wysokim poziomie. W porównaniu z innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej Polska nadal pozyskuje najwięcej inwestorów.

Przewagą konkurencyjną Polski jest duży, chłonny rynek wewnętrzny i doskonałe położenie w Europie, umożliwiające firmom ekspansję zarówno na rynki wschodnie, jak i do Unii Europejskiej. Według danych Eurostatu w 2006 r. do Polski napłynęło więcej kapitału w postaci BIZ niż do Czech (rys. 1). W roku tym, podobnie jak i w 2007 r., Polska uzyskała dzięki wartości napływających BIZ pozycję lidera. Pomimo kryzysu finansowego w 2008 r. w kilku krajach odnotowano wzrost wartości napływających BIZ w stosunku do

2007 r. (Słowacja, Czechy, Litwa, Węgry i Rumunia). Natomiast w Polsce, podobnie jak w pozostałych krajach, wystąpił spadek wartości lokowanych BIZ. W przypadku naszego kraju spadek ten był największy. Wśród analizowanej grupy krajów Polska zajmuje drugą od końca pozycję pod względem wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych na jednego mieszkańca. Najniższe wartości tego wskaźnika występują w krajach, które jednocześnie charakteryzowały się najwyższymi wartościami napływu BIZ. Można zatem przypuszczać, iż kraje te pomimo najwyższych wartości napływu BIZ nie wykorzystują w pełni swoich możliwości pozyskiwania inwestorów zagranicznych.

Rys. 1. Napływ BIZ do nowych członków UE w latach 2005-2008

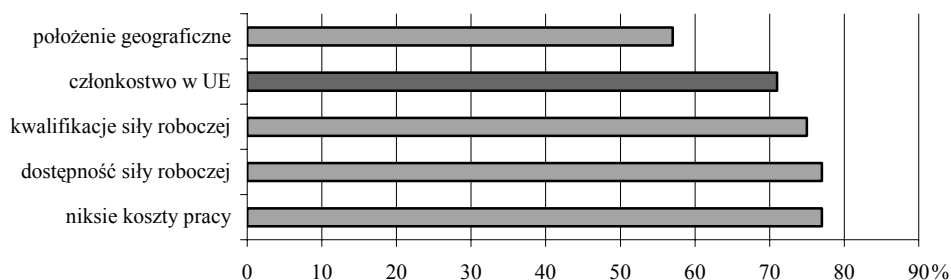
Fig. 1. Foreign direct investment: inflow to the new EU members in 2005-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie World Investment Report [2009]

Badania przeprowadzone przez UCTAD dotyczące perspektyw inwestowania w latach 2008-2010 wskazują, iż jednym z istotnych kryteriów lokalizacji inwestycji, zwłaszcza w krajach o małym lub średnim potencjale gospodarczym, jest wstąpienie do regionalnego ugrupowania integracyjnego, które daje dostęp do bardzo dużego rynku regionalnego. Przykładem takiego ugrupowania jest właśnie Unia Europejska. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w ostatnich latach uwarunkowany był bowiem m.in.: perspektywami wzrostu gospodarczego, procesami transformacji, ale także procesem rozszerzania UE na wschód. Proces integracji europejskiej wzmocnił zatem dotychczasowe przewagi lokalizacyjne Polski.

Według danych raportu prezentującego wyniki badań przeprowadzonych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową wśród inwestorów zagranicznych, zleconych przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych, czynnikami, które w największym stopniu zadecydowały o podjęciu inwestycji w Polsce były niskie koszty pracy, dostępność

siły roboczej oraz jej kwalifikacje, jednak równie istotne było członkostwo w Unii Europejskiej (rys. 2).

Rys. 2. Czynniki decydujące o podjęciu inwestycji zagranicznych w Polsce

Fig. 2. Factors determining foreign investments in Poland

Źródło: Wyżnikiewicz [2007].

Pomimo wskazanego wysokiego znaczenia procesu integracji gospodarczej jako czynnika determinującego napływ BIZ, warto jednocześnie zwrócić uwagę, iż 3 najważniejsze dla inwestorów czynniki, to nadal czynniki kosztowe, co w sytuacji pojawiających się nowych możliwości obniżenia kosztów produkcji czy usług może zachęcać inwestorów do poszukiwania innych lokalizacji.

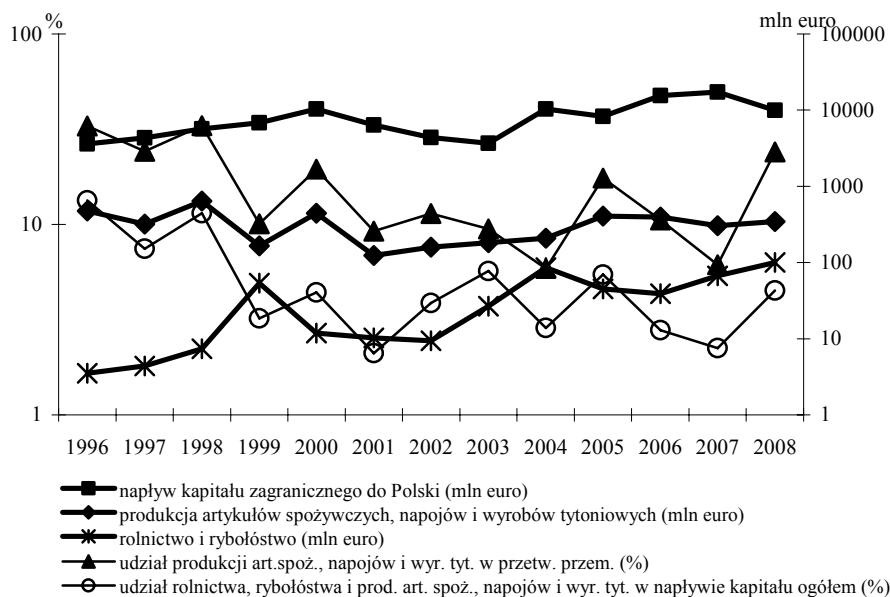
Napływ kapitału zagranicznego do Polski w latach 1996-2008

Zrewidowane dane publikowane przez NBP wskazują, iż pomimo niewielkiego spadku wartości BIZ w okresie 2001-2003, czy w 2005 r., wartość tego rodzaju transferu kapitału, zwłaszcza od momentu wejścia Polski do UE systematycznie wzrastała. Jednak ze względu na tendencje ogólnoświatowe w zakresie przepływu kapitału w formie BIZ, również w Polsce w 2008 r. napływ kapitału z tytułu zagranicznych inwestycji bezpośrednich wyniósł 9972 mln euro i był o 42% mniejszy niż w 2007 r. (rys. 3).

Z kwoty 9972 mln euro stanowiącej napływu kapitału zagranicznego w 2008 r. najwięcej środków zostało ulokowanych w podmiotach zajmujących się usługami (6626 mln euro), przetwórstwem przemysłowym (1442 mln euro), wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz i wodę (1047 mln euro). Niższe wartości napływu zagranicznego kapitału odnotowano w zakresie środków przeznaczonych na zakup nieruchomości (456 mln euro), w dziedzinie budownictwa (275 mln euro) oraz w rolnictwie i rybołówstwie (100 mln euro).

Główną przyczyną obserwowanego od 2001 r. spadku wartości napływu kapitału zagranicznego było zmniejszenie się wartości przeznaczonych na sprzedaż udziałów lub akcji polskich przedsiębiorstw. Odnotowano również spadek wpłat z tytułu prywatyzacji dokonywanych przez zagranicznych inwestorów bezpośrednich na rzecz Skarbu Państwa. Odmianą tendencję można zauważyć w przypadku produkcji artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych, gdzie w latach 2001-2003 zauważalny jest wzrost wartości napływającego kapitału, jednak najwyższe wartości były zauważalne w latach 1996 i 1998. Jeśli odniesiemy wartość napływającego kapitału zagranicznego do tej branży

do napływu kapitału ogółem, można wskazać, iż w 2008 r. udział ten był najwyższy od 1999 r. i wyniósł 24%. Jeszcze wyższy udział odnotowano natomiast rok wcześniej, tj. 33,1% w 1998 r. W przypadku rolnictwa i rybołówstwa największą wartość napływu kapitału zagranicznego odnotowano w 2008 r. (100 mln euro) oraz w 2004 r. (85,5 mln euro i był to trzeci, kolejny rok tendencji wzrostowej w tym zakresie).

Rys. 3. Napływ kapitału zagranicznego w latach 1996-2008 wg rodzaju działalności

Fig. 3. Foreign capital inflows in 1996-2008 broken down by economic activities

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagraniczne... 2010 i lata wcześniejsze]

Udział rolnictwa, rybołówstwa oraz produkcji artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych w ogólnej wartości napływającego kapitału w poszczególnych latach jest niewielki. Najwyższą wartość osiągnął w 1996 r. (13,4%), w 2008 r. udział ten kształtował się na poziomie 4,5%, natomiast w 2007 r. wyniósł zaledwie 2,2% i był tylko o 0,1% wyższy niż najniższy poziom jaki osiągnięto w 2001 r. (2,1%). Z analizy danych wynika, iż napływ kapitału zagranicznego do rolnictwa i przetwórstwa spożywczego miał tendencję wzrostową już przed akcesją (odwrotnie niż napływ kapitału ogółem). Natomiast w roku akcesji odnotowano wzrost wartości zainwestowanego kapitału ogółem oraz w analizowanych sektorach i branżach.

Wnioski

1. Wśród nowych członków Unii Europejskiej Polska jest nadal liderem w zakresie pozyskiwania inwestycji zagranicznych (od 2006 r.). W wyniku kryzysu finansowego nastąpił spadek wartości lokowanych BIZ w Polsce i był to największy spadek (o 27%)

- wśród krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Jak wynika z danych raportu IBnGR członkostwo Polski w strukturach Unii Europejskiej jest istotnym czynnikiem, który zdecydował o podjęciu inwestycji w tym kraju, choć dominującą pozycję wśród tych czynników zajmowały tzw. motywy kosztowe.
2. Zrewidowane dane publikowane przez NBP wskazują, iż pomimo niewielkiego spadku wartości BIZ w okresie 2001-2003, czy w 2005 r., wartość tego rodzaju transferu kapitału, zwłaszcza od momentu wejścia Polski do UE, systematycznie wzrastała. Trudno jednak wyraźnie określić, czy w Polsce wystąpił trwały tzw. efekt kreacji inwestycji zagranicznych wynikający z procesu integracji, gdyż można spotkać opinie, iż jest to z jednej strony uwarunkowane innymi znaczącymi procesami zachodzącymi w polskiej gospodarce (transformacja, prywatyzacja), a z drugiej strony, że napływ BIZ jest uzależniony od tendencji ogólnoświatowych. W 2008 r. ze względu właśnie na te tendencje, również w Polsce w 2008 r. odnotowano spadek napływu BIZ do 9 972 mln euro, który to napływ był o 42% niższy niż w 2007 r.
 3. W produkcji artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych, w latach 2001-2003 odnotowano wzrost wartości napływającego kapitału (przy obniżającej się wartości napływającego kapitału zagranicznego do Polski ogółem). Najwyższe wartości były zauważalne w latach 1996 i 1998. W 2008 r. udział kapitału zagranicznego napływającego do tej branży wobec napływu ogółem był najwyższy od 1999 r. i wyniósł 24% (jeszcze wyższy udział wielkości 33,1% był w 1998 r.). Można zatem zauważyć w napływie BIZ pewne efekty przyspieszenia liberalizacji przepływów kapitałowych pod koniec lat 90. oraz w pewnym stopniu poszukiwania przez przedsiębiorstwa globalne nowych możliwości inwestowania w poszukiwaniu rozwoju.
 4. W przypadku rolnictwa i rybołówstwa największą wartość napływu kapitału zagranicznego odnotowano w 2008 r. (100 mln euro) oraz w 2004 r. (85,5 mln euro i był to trzeci, kolejny rok tendencji wzrostowej w tym zakresie). Wzrost ten może być efektem uregulowań w zakresie nabywania przez cudzoziemców nieruchomości rolnych oraz akcji i udziałów w spółkach posiadających nieruchomości rolne, wynikających z wejścia Polski do UE. Udział rolnictwa, rybołówstwa oraz produkcji artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych w ogólnej wartości napływającego kapitału w poszczególnych latach jest niewielki. Najwyższą wartość osiągnął w 1996 r. (13,4%), w 2008 r. udział ten kształtował się na poziomie 4,5%, natomiast w 2007 r. wyniósł zaledwie 2,2% i był tylko o 0,1% wyższy niż najniższy poziom jaki osiągnięto w 2001 r. (2,1%). Z analizy danych wynika również, iż napływ kapitału zagranicznego do rolnictwa i przetwórstwa spożywczego miał tendencję wzrostową już przed akcesją (odwrotnie niż napływ kapitału ogółem). Natomiast w roku akcesji odnotowano wzrost wartości zainwestowanego kapitału ogółem oraz w analizowanych sektorach i branżach.

Literatura

- Adler M., Stevens G.V.G. [1974]: The trade effects of direct investment. *Journal of Finance* t. 29, nr 2, ss. 655-676.
- An-loh L. [1995]: Trade effects of foreign direct investment. Evidence for Taiwan with Four ASEA Countires. *Weltwirtschaftliches Archiv* nr 4, ss. 737-747.
- Beer F. M., Cory S. N. [1996]: The location determinants of U.S. foreign direct investmen in the European Union. *Journal of Financial And Strategic Decisions* t. 9, nr 2, ss. 43-53.

- Bertrand O., Madariga N. [2003]: U.S. Greenfield Investments and M&A location: impact of American continental integration and Insider vs. Outsider position. Royal Economic Society, University of Warwick, England, nr 4.
- Bojar E. [2001]: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w obszarach słabo rozwiniętych. Wyd. PWN, Warszawa.
- Campa J. M., Guillen M. F. [2005]: Spain: a boom from economic integration. [W:] Foreign Direct Investments and Governments. Catalysts for economic restructuring. J. H. Dunning, R. Narula (red.). EDGE Studies in International Business and the World Economy, ss. 161-187.
- Chechelski P. [2005]: Inwestycje korporacji transnarodowych w przemyśle spożywczym w Polsce. *Roczniki Naukowe SERiA* t. 7, z. 2, ss. 40-51.
- Chechelski P. [2008]: Wpływ procesów globalizacji na polski przemysł spożywczy. IERiŻ-PIB, Warszawa.
- Clegg J., Scott-Green S. [1999]: The Determinants of New FDI Capital Flows into the ECL. A Statistical Comparison of the USA and Japan. *Journal of Common Market Studies* nr 34(4), ss. 594-616.
- Dollar D., Hallward-Driemeier M., Mengistae T. [2006]: Investment Climate and International Integration. *World Development* t. 34, nr 9, ss. 1498-1516.
- Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego [2010]. Główny Urząd Statystyczny. [Tryb dostępu:] <http://www.stat.gov.pl>. [Data odczytu: czerwiec 2010].
- Eleni E., Piteli N. [2009]: Foreign Direct Investment in Developed Economies: A Comparison between European and non-European countries. DYNREG Working Papers nr 44, ss. 1-25.
- European Union foreign direct investment yearbook. [2010]. Eurostat. [Tryb dostępu:] <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>. [Data odczytu: czerwiec 2010].
- Fischer, S., Gelb, A. [1991]: The process of socialist economic transformation. *Journal of Economic Perspectives* nr 4, ss. 91-106.
- Furtan W.H., Holzman J.J. [2004]: The Effect of FDI on Agriculture and Food Trade: An Empirical Analysis. [W:] Agriculture and Rural Working Paper Series, Working Paper No. 68. Statistics Canada Agriculture Division, ss. 1-31.
- Golik D. [2004]: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem konkurencyjności przemysłu rolno-spożywczego. *Zaszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie* nr 651, ss. 39-48.
- Gowan P. [1999]: The Theory and Practice of Neo-Liberalism for Eastern Europe. [W:] The Global Gamble. Verso, Nowy Jork, ss. 187-247.
- Johnson A. [2006]: FDI Inflows to the Transition Economies in Eastern Europe: Magnitude and Determinants. *Electronic Working Paper Series* nr 59, pp. 1-64.
- Kojima K. [2000]: The „flying geese” model of Asian economic development: origin, theoretical extension, and regional policy implications. *Journal of Asian Economics* nr 11.
- Lizińska W., R. Kisiel. [2009]: Proces integracji europejskiej a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski. [W:] Wybrane problemy integracji europejskiej. A. Stepniak, S. Umiński, A. Zabłocka, (red.). Wyd. Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot, ss. 225-236.
- Ozawa T. [1992]: Foreign direct investment and economic development. *Transnational Corporations* t. 1, nr 1.
- Pakulska T., Poniatowska-Jaksch M. [2004]: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Koncentracja kapitału zagranicznego w Polsce. Oficyna Wydawnicza SGH, Monografie i Opracowania 519, Warszawa.
- Sachs J. [1992]: The economic transformation of Eastern Europe: the case of Poland. *Economics of Planning* nr 25 (1), ss. 5-20.
- Simões V. C. [1992]: European Integration and the Pattern of FDI Inflow in Portugal. [W:] Multinational Investment in Europe. J. Cantwell (red.). E. Elgar, Aldershot, ss. 256-297.
- Urban R. [2009]: Wpływ integracji z Unią Europejską na polski przemysł spożywczy. [W:] Stan polskiej gospodarki żywnościowej po przystąpieniu do Unii Europejskiej: raport 6 (synteza). R. Urban (red.). IERiŻ-PIB, Warszawa, ss. 95-115.
- Weresa M. A. [2007]: Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność polskiego eksportu. [W:] Rola zagranicznych inwestycji bezpośrednich w kształtowaniu przewag konkurencyjnych. Raport o konkurencyjności 2007. M.A. Weresa (red.). Instytut Gospodarki Światowej, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, ss. 242-262.
- Witkowska J. [2001]: Rynek czynników produkcji w procesie integracji europejskiej. Trendy, współzależności, perspektywy. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Witkowska J. [2003]: Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w perspektywie rozszerzenia Unii Europejskiej. [W:] Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce. UMK, Toruń, ss. 275-281.
- World Investment Report [2009]. United Nations Conference on Trade and Development. [Tryb dostępu:] <http://www.unctad.org>. [Data odczytu: kwiecień 2010].

- World Investment Report. Transnational Corporations, Agricultural Production and Development. [2009]: UNCTAD, Nowy Jork, Genewa.
- Wysokińska Z., Witkowska J. [2004]: Handel i inwestycje zagraniczne a zrównoważony rozwój. Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Wyżnikiewicz B. [2007]: Raport z badania statystycznego inwestorów z usług świadczonych przez PAIiZ S.A. IBnGR, Warszawa.
- Yannopoulos G. N. [1990]: The Effects of the Single Market on the Pattern of Japanese Investment. *National Institute Economic Review* nr 134, ss. 93-98.
- Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce. [2010]. Narodowy Bank Polski. [Tryb dostępu:] <http://www.nbp.pl>. [Data odczytu: kwiecień 2010].